

STICHTING VOORTGEZET ONDERWIJS EEMSDelta

Dyslexieprotocol vmbo – havo – vwo(+) VO Eemsdelta

Wettelijk kader	<i>Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) Artikel 5b, i.c.m. artikel 1</i> Artikel 55 van het Eindexamenbesluit VO. Artikel 33 van het Staatsexamenbesluit.
Betreft	VO Eemsdelta – vmbo – havo – vwo(+)
Samenvatting	Dit document is het dyslexieprotocol van het vmbo/H/V van het VO-Eemsdelta. Reeds jaren is het de leidraad voor de dyslexieaanpak binnen de stichting. De dyslexiecoaches, de dyscalculiebegeleiders en de gedragswetenschapper komen enkele keren per jaar bijeen om de nieuwe ontwikkelingen door te spreken en op te nemen in het protocol.
Bewaker	A. Stoepker (Themaleider ondersteuning)
Herzieningstermijn	tweejaarlijks
Documentgeschiedenis	december 2016 – Akkoord GMR februari 2019 – Akkoord GMR januari 2022 – Akkoord GMR maart 2023 – Akkoord GMR

Inhoud

Afkortingen.....	3
Inleiding.....	3
1. Waarom een dyslexieprotocol?	4
2. Wat wordt onder 'dyslexie' verstaan?	5
3. Wettelijk kader	6
4. De screening van dyslectische leerlingen.....	7
5. De begeleiding van dyslectische leerlingen.....	8
5.1 De dyslexiecoach	8
De taken van een dyslexiecoach zijn:.....	8
5.2 Ondersteuningsmogelijkheden	8
Remediëren	8
Dispenseren.....	8
Compenseren	9
Faciliteiten	9
Dyslexiepas	9
5.3 Expertisegroep dyslexie.....	10
6. Jaarplanning.....	11
7. Het centraal examen	12
De centrale examens.....	12
Speelveld voor de school.....	12
Aanpassingen voor de dyslectische leerling.....	12
Bronnen.....	14
Bijlage 1.....	15

Afkortingen

LC = leerlingcoördinator

OC = ondersteuningscoördinator

AF = aandachtsfunctionaris (→ op onze school is dat de gedragswetenschapper)

Inleiding

De belofte van VO Eemsdelta: het halen van hoge onderwijsresultaten (kwalificatie) en de vorming van jou als persoon (persoonsvorming), in verbinding met de samenleving (socialisatie). Concreet betekent dit dat we:

- In ons onderwijs aansluiten bij wie jij bent en wat jij nodig hebt.
- De leerstof betekenisvol maken, je laten zien waarvoor je de leerstof nodig hebt.
- Stil staan bij hoe jij iets voor een ander en de wereld kunt betekenen.
- Je groeit dus niet alleen als leerling, maar ook als mens.

Wij zijn ambitieus, dagen je uit om meer te bereiken dan je ooit voor mogelijk hield (belofte van VO Eemsdelta 2021).

In dit protocol wordt ingegaan op de dyslectische leerling binnen het VO Eemsdelta.

De beschrijving, screening, facilitering en begeleiding komen aan bod.

Naast deze praktische zaken wordt ook het wettelijke kader uitgelicht. Binnen dit kader dienen de ondersteuning, facilitering en begeleiding plaats te vinden. Dyslexie is een dermate ernstige stoornis dat (specialistische) hulp noodzakelijk wordt geacht.

Iedere leerling is uniek, zo ook iedere dyslectische leerling. Met deze reden zal de hulp ook per leerling verschillen. Een prettig pedagogisch klimaat is de basis voor een goed functioneren. Hier dient aandacht voor te zijn. Leerlingen met een stoornis zijn vaak extra gevoelig voor het pedagogisch klimaat.

Het pedagogisch klimaat van het VO Eemsdelta is gericht op het volgende:

'De school stuurt nadrukkelijk op de persoonlijke aandacht van de docent voor de individuele leerling. Het beleid is erop gericht voor de leerling de beste kansen te creëren. De leerlingen worden opgeleid tot zelfbewuste en mondige mensen, zij leren wat hun verantwoordelijkheden zijn t.o.v. de ander en de wereld en handelen daarnaar.'

1. Waarom een dyslexieprotocol?

Om de missie van het VO Eemsdelta te volgen, mag een leerling niet door zijn¹ dyslexie worden gehinderd het niveau te volgen dat bij hem past. Hiervoor moeten aanpassingen worden gedaan. Deze aanpassingen worden beschreven in dit plan.

In onze talige wereld kan dyslexie ernstige gevolgen hebben voor de persoonlijkheidsontwikkeling. Docenten dienen zich daarvan bewust te zijn en er rekening mee te houden. Het VO Eemsdelta werkt er gericht aan de leerling te leren omgaan met zijn dyslexie. Eenduidigheid in de aanpak en de begeleiding van deze leerlingen is gewenst. De leerling moet niet afhankelijk zijn van enkelen binnen de school.

Het doel is een leerling een diploma op niveau te laten halen. Dyslexie kan leiden tot studievertraging en mogelijk zelfs tot uitval. Dit dient voorkomen te worden.

Dit protocol bevat een omschrijving van:

- hoe te handelen bij een vermoeden van dyslexie;
- maatregelen na vastgestelde dyslexie;
- facilitering en ondersteunende middelen ter compensatie/remediëring van dyslexie.

¹ Het document is in de mannelijk vorm opgesteld. In alle gevallen kan de vrouwelijke vorm worden gebruikt.

2. Wat wordt onder 'dyslexie' verstaan?

Er bestaan verschillende definities van dyslexie. DSM-5 (APA, 2014), ICD-11 (WHO,2018), The International Dyslexia Association (Lyon et. al., 2003), DE STICHTING DYSLEXIE NEDERLAND (SDN,2016), *Protocol dyslexie diagnostiek en behandeling* (PDDB 1.0 en 2.0, Bloomert, 2006A, 2013; PDDB 3.0 Tijms et. al., 2021) hanteren elk hun eigen definitie. In de praktijk is er behoefte aan eenduidigheid over de te gebruiken definitie.

Alle definities beschouwen dyslexie als een leer- en/of spellingprobleem dat ernstig en hardnekkig is en dat gedifferentieerd dient te worden van laaggeletterdheid als gevolg van een gebrekkig onderwijs en als gevolg van een bredere omgeving-, neurologisch, sensorische en/of gedragsproblematiek of verstandelijke beperkingen.

De oorzaak van dyslexie is niet volledig bekend. Er is veel onderzoek gedaan. Dyslexie is het gevolg van een specifieke verstoorde taalverwerking. Naast deze opvatting zijn er ook serieuze aanwijzingen voor de invloed van onder meer visuele (aandachts-)problemen.

Dyslexie veroorzaakt ernstige lees- en/of spellingachterstanden, ondanks goed onderwijs en voldoende remediëring. Het uit zich in het voortgezet onderwijs vooral in problemen bij de talige vakken, tempoproblemen en problemen bij complexe taken.

Dyslexie is niet te verhelpen. Veel dyslectische leerlingen hebben er problemen mee dat zij hun kennis en vaardigheden niet ten volle kunnen laten zien. Daardoor richt de school zich ook op het leren omgaan met dyslexie. De DSM specificeert naar actuele ernst: licht, matig of ernstig.

Dyslexie gaat vaak samen met²:

- andere specifieke leerstoornissen zoals dyscalculie
- ADHD
- motorische stoornissen
- spraak-/taalstoornissen
- hoogbegaafdheid
- ernstige gehoorproblemen

² <http://www.steunpuntdyslexie.nl/wat-is-dyslexie/comorbiditeit/dyscalculie/>

3. Wettelijk kader

Met ingang van 1 augustus 2009 is de *Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte* (Wgbh/cz) ook van toepassing op het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Op basis van deze wet (artikel 5b, in samenhang met artikel 1) is het verboden om onderscheid te maken bij het verlenen van toegang tot onderwijs, bij het aanbieden van onderwijs, bij het afnemen van toetsen en bij het afsluiten van onderwijs.

'Verbod op onderscheid' betekent dat scholen verplicht zijn tot doeltreffende aanpassing als de ouder(s)/verzorger(s) van en/of een leerling met een beperking hierom (vragen) vraagt. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het toestaan van een voorleesprogramma in de les en tijdens de examens. Wel moet het gaan om een redelijke aanpassing die niet te belastend is (artikel 2). Er kan bijvoorbeeld niet van de school geëist worden dat alle toetsen mondeling afgenomen worden of dat de school bepaalde voorleessoftware toe moet staan of aan moet schaffen, terwijl zij beschikt over een goedkoper alternatief met dezelfde ondersteuningsmogelijkheden (Masterplan dyslexie, 2014).

4. De screening van dyslectische leerlingen

Op het VO Eemsdelta worden alle leerlingen, met of zonder dyslexieverklaring in de brugklas gescreend op o.a. kenmerken van dyslexie. Dit gebeurt door middel van DIA-toetsen³. Leesvaardigheid, taalverzorging en woordenschat zijn de talige onderdelen van DIA-toetsen. Als een leerling onvoldoende scoort op de talige onderdelen, vindt er gedurende een aantal maanden extra ondersteuning plaats door middel van het RT-programma NUMO en na extra hulp vindt heronderzoek plaats.

Als er na de extra hulp nog sprake is van grote achterstanden, wordt het dossier geanalyseerd. Daarbij worden het oordeel en de resultaten van de basisschool van herkomst meegewogen.

Bij vermoedens van dyslexie wordt dit vermoeden als eerste met de dyslexiecoach gedeeld, voordat er contact wordt opgenomen met ouders.

De dyslexiecoach start een dossieranalyse.

Na een dossieranalyse kan besloten worden tot een vooronderzoek dyslexie. Dit kan als:

- er sprake is van grote achterstanden;
- er vanuit de basisschool al vermoedens van dyslexie zijn geuit;
- als de DIATAAL uitkomsten het profiel van een dyslectische leerling laten zien;
- als de leerling al enkele maanden extra ondersteuning heeft gehad.

De dyslexiecoach van de locatie neemt het vooronderzoek af. De uitkomsten van dit vooronderzoek worden besproken met de gedragswetenschapper van de school. De dyslexiecoach van de locatie bespreekt de uitkomsten met de leerling en de ouder(s)/verzorger(s). Als de uitkomsten veel kenmerken van dyslexie laten zien, kan de leerling worden aangemeld bij een instelling die uitgebreid onderzoek verzorgt en die daar waar nodig een dyslexieverklaring afgeeft.

Zij-instromers (leerlingen die gedurende een schooljaar instromen) kunnen na signalering worden aangemeld voor het ondersteuningstraject van school. Deze leerlingen zullen dan een gelijksoortig proces doorlopen.

³ Diataal-volg- en adviessysteem

5. De begeleiding van dyslectische leerlingen

De eerste jaren van het voortgezet onderwijs zijn voor leerlingen met dyslexie moeilijk. Er bestaat geen behandeling of therapie waarmee de lees- en/of spellingproblemen volledig kunnen worden opgelost. Het verminderen van de problemen en het leren omgaan met de dyslectische problemen kost veel inspanning. Een effectieve behandeling is gericht op ondersteuning bij lezen en/of spellen en op de sociaal-emotionele ondersteuning van de leerling.

Naast de didactische begeleiding, is met name ook het volgende van belang:

- accepteren (het gaat niet over, het is blijvend);
- corrigeren (met uitleg)
- het accent leggen op wat de leerling wel kan;
- stimuleren ('kilometers maken' op het gebied van lezen blijft van groot belang);
- faciliteren (tijd en/of materialen).

Voor alle leerlingen, maar voor dyslectici in het bijzonder, geldt dat structuur, duidelijkheid, effectieve instructie en een positieve werksfeer tijdens de les belangrijk zijn. Een eenduidig taalgebruik is daarbij van belang:

- docenten geven korte en heldere uitleg;
- docenten gebruiken zo min mogelijk abstract taalgebruik;
- docenten geven voorbeelden;
- docenten gaan na of de opdracht is begrepen.

5.1 De dyslexiecoach

Op alle locaties van het VO Emsdelta hebben medewerkers de taak om de leerlingen met dyslexie te begeleiden.

De taken van een dyslexiecoach zijn:

1. het verzorgen van de dyslexiepassen van de leerlingen;
2. het organiseren van steunpuntcontacten voor de dyslectische leerlingen;
3. het waarborgen van de ondersteuning voor leerlingen met dyslexie;
4. het organiseren van de bijeenkomst 'Wat is dyslexie en wat kunnen we de dyslectische leerlingen bieden?' in het begin van het schooljaar. Ouders en leerlingen kunnen tijdens de bijeenkomst kennismaken met de dyslexiecoach;
5. belangenbehartiger van de dyslectische leerling en ouder(s)/verzorger(s);
6. aanspreekpunt voor docenten, mentoren en leerlingcoördinatoren;
7. kennis hebben en onderhouden van de ontwikkelingen op het gebied van de dyslexie;
8. monitoren dat leerlingen kunnen werken met hulpmiddelen;
9. docenten adviseren over het gebruik van de hulpmiddelen;
10. het afnemen van een vooronderzoek dyslexie.

5.2 Ondersteuningsmogelijkheden

Remediëren

De letterlijke betekenis van remediëren is 'verhelpen' of 'herstellen'. Zoals in bovenstaande benoemd, is het vaak niet mogelijk dyslexie te verhelpen. Een leerling met een leesachterstand krijgt dan bijvoorbeeld training die gericht is op de verhoging van het technisch leesniveau. Een vuistregel bij de hulp aan dyslectische kinderen is dat de taak centraal moet staan.

Dispenseren

Wanneer de school dispensatie verleent, betekent dit dat met de leerling afspraken worden gemaakt over bijvoorbeeld:

- voorleesbeurten
- extra tijd (25% verlenging toetstijd)
- aangepast lettertype/lettergrootte (Arial 12)
- spellingtoetsen en spellingbeoordeling
- geen twee moderne vreemde talen op een dag toetsen (landelijk beleid)
- overhoren: of mondeling, of in delen (in de voor- of examenklassen - gespreid tentamineren)

Leerlingen kunnen in bijzondere gevallen (ernstige dyslexie en co-morbiditeit) op het havo/vwo een vrijstelling krijgen voor Frans of Duits. De onderwijstijd die vrijkomt dient te worden besteed aan de overige talen. Leerlingen met alleen ernstige dyslexie kunnen in bijzondere gevallen gedeeltelijke dispensatie krijgen voor Frans of Duits (bron: Dyslexie centraal).

Compenseren

Deze maatregelen zijn bedoeld om de zelfredzaamheid te bevorderen en om de problemen die de leerlingen ondervinden te verminderen. Voorbeelden daarvan kunnen zijn: werken met een groter lettertype bij toetsen (tot maximaal Arial 12), de beoordeling van spelling aanpassen of (onderdelen van) toetsen (bv. grote hoeveelheden woordjes) gespreid of mondeling overhoren. Daarnaast valt het gebruik van ICT-hulpmiddelen (bv. laptop en/of het gebruik van tekst-naar-spraaksoftware) onder de compenserende maatregelen. Voorbeeld: bij de afname van luistertoetsen (schoolexamen) mogen de leerlingen in sommige gevallen zelf de afstand tussen 'de piepjes' bepalen. De toets dient wel binnen de extra tijd af te zijn.

Stimuleren

Door middel van steungesprekken met de dyslexiecoach (maatwerk: individueel bepaald) kunnen leerlingen werken aan het zoveel mogelijk beperken van de neveneffecten. Het vergroten van de leermotivatie en eigenwaarde, het werken aan leergedrag en het reëel leren inschatten van de eigen competenties, zijn onderdelen die aan bod kunnen komen.

Faciliteiten

Het tempo van de uitleg is voor leerlingen met dyslexie vaak te hoog. Met behulp van auditief ondersteuningsmateriaal (computer, TextAid, Lex) kan een deel van dit probleem worden opgelost. De school kan advies geven op gebied van hulpmiddelen. Op school en thuis kan geoefend worden met TextAid.

Op de Campus is er voor de leerlingen met dyslexie tijdens toetsweken een apart lokaal ingericht waar zij aangepast getoetst worden (meer tijd, gebruik laptop e.d.). Indien leerlingen van de faciliteit 'meer tijd' gebruik willen maken, dienen zij dit aan het begin van het schooljaar aan te geven en zijn zij verplicht in het aparte toetslokaal plaats te nemen tijdens de toetsweken.

Dyslexiepas

Aan het begin van het schooljaar voert de dyslexiecoach met de dyslectische leerling een gesprek. In gezamenlijkheid wordt bepaald welke faciliteiten op de pas worden aangevinkt.

De dyslexiecoach verzorgt de pas en daarbij wordt benoemd dat de leerling verantwoordelijk is voor het verkrijgen van de faciliteiten. De leerling moet de pas tijdens een toets zichtbaar op tafel leggen en bovenaan de toets 'dyslexie' of 'D' noteren.

De voorkant van de dyslexiepas bevat informatie over de leerling en de faciliteiten, op de achterkant staat omschreven wat de verantwoordelijkheid van de leerling is.

De pas wordt dubbelzijdig afgedrukt, gelamineerd en aan de leerling uitgereikt. Er dient een kopie van de pas aan het leerlingdossier (in bezit van de dyslexiecoach) te worden toegevoegd. Een leerling dient ruim van tevoren aan te geven voor welke faciliteiten hij in aanmerking wenst te komen⁴

⁴ Voor meer informatie zie: CVTE – Kandidaten met een beperking (2017).

5.3 Expertisegroep dyslexie

Om binnen het VO Eemsdelta tot een uniform beleid te komen ten aanzien van dyslexie, is er een expertisegroep dyslexie. Deze werkgroep bestaat uit de dyslexiecoaches van alle locaties en de gedragswetenschapper.

In de werkgroep komen aan de orde:

- verzorgen van de informatieavond voor ouder(s)/verzorger(s) en dyslectische leerlingen;
- verzorgen van het ouder/leerling-informatieboekje;
- op de hoogte blijven van en elkaar informeren over de ontwikkelingen op het gebied van dyslexie;
- actualiseren dyslexieprotocol.

6. Jaarplanning

Bij inschrijving van de leerlingen worden eventuele achterstanden gemeld. Op het aanmeldingsformulier wordt specifiek gevraagd om informatie aangaande dyslexie. Ouder(s)/verzorger(s) wordt geadviseerd om, indien de problemen erg groot zijn, contact op te nemen met de leerlingcoördinator. De leerlingcoördinator kan in samenspraak met de dyslexiecoach nagaan of de school in staat is om de juiste hulp te bieden. Gedurende het jaar worden er verschillende acties ondernomen.

Moment	Taak
Begin van het schooljaar	Inventarisatie van leerlingen met dyslexie. <i>De dyslexiecoach actualiseert de lijst met dyslexieleerlingen. Alle mentoren wordt gevraagd in één van de eerste mentorlessen te vragen welke leerlingen dyslexie hebben. De namen worden doorgegeven aan de dyslexiecoach.</i>
Voor de herfstvakantie	Gesprekken met brugklasleerlingen: <i>Tijdens de gesprekken wordt aan de leerling uitgelegd wat er voor hen gedaan kan worden. Er wordt uitgelegd dat de leerling zelf ook verantwoordelijkheid draagt. Er wordt geïnventariseerd welke faciliteiten er op de dyslexiepas moeten komen te staan.</i>
	Dyslexiepassen uitgedeeld. <i>De dyslexiepassen zijn gemaakt en worden (i.i.g. aan de brugklasleerlingen) uitgedeeld. Voor leerlingen die reeds in het bezit zijn van een pas geldt dat ze de oude pas kunnen inzetten zolang die niet is vervangen.</i>
Rond de herfstvakantie	Start steungesprekken. <i>De gesprekken starten nadat de passen zijn uitgedeeld. Alle dyslectische leerlingen kunnen in aanmerking komen voor dergelijke gesprekken.</i>
	Informatiebijeenkomst ouder(s)/verzorger(s) brugklassers en zij-instromers. <i>‘Wat is dyslexie en wat kunnen we de dyslectische leerlingen bieden?’</i>

7. Het centraal examen

De centrale examens

Centrale examens beogen op een eenduidige manier voor alle leerlingen vast te stellen in welke mate de doelen (de exameneisen) zijn bereikt; althans het deel van de exameneisen dat centraal wordt getoetst. Centrale examens zijn een wezenlijk onderdeel van de kwaliteitsborging en van het diploma.

Centrale examens bestaan uit een voor alle leerlingen identieke set opgaven, met voor iedereen geldende correctievoorschriften, normering en afnamecondities zoals tijdsduur en toegestane hulpmiddelen. Opgaven, correctievoorschriften, normering en afnamecondities, vormen een geheel dat waarborgt dat de doelen worden gemeten.

Speelveld voor de school

In o.a. artikel 55 van het Eindexamenbesluit VO en het identieke artikel 33 van het Staatsexamenbesluit, worden in lijn met de Wet gelijke behandeling kaders gegeven voor aanpassing van de wijze van examinering voor leerlingen met een beperking. Het artikel geeft geen limitatieve opsomming van mogelijke of noodzakelijke aanpassingen.

In de jaarlijkse *Regeling rooster en toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens van de eindexamens en de staatsexamens vwo, havo en vmbo* geeft het College voor Toetsen en Examens (CvTE) uitwerking aan onder meer artikel 55 voor de centrale examens. Het CvTE doet dat door bekend te maken welke aangepaste examens geleverd worden en door aan te geven welke hulpmiddelen (indien door de school noodzakelijk geacht) kunnen worden toegekend zonder dat daarmee het doel van de centrale examens wordt aangetast.

Het CvTE schrijft geen hulpmiddelen of aanpassingen voor, maar definieert het speelveld waarbinnen de schoolkeuzes kan maken. Doel is: te komen tot een doeltreffende aanpassing bij de standaard toetsing vanwege belemmeringen die door een beperking veroorzaakt worden.

De regeling rooster en toegestane hulpmiddelen geeft voorts aan dat de school zich tot het CvTE dient te wenden als het speelveld naar het oordeel van de school te beperkt is. Vooral bij een combinatie van beperkingen kan het standaard aanbod inadequaaf zijn. Zo voldoet bij een auditief beperkte dyslectische leerling het standaard aanbod van audio niet, zodat naar een andere oplossing moet worden gezocht. Waar die andere oplossing niet binnen het standaard speelveld past, mag de school niet autonoom handelen, maar wendt de school zich tot het CvTE.

Het CvTE onderzoekt met de school welke aanpassing mogelijk is, zodat de belemmeringen met inachtneming van de exameneisen worden weggenomen. De beslissing om deze aanpassing toe te passen, is uiteindelijk weer aan de school.

Aanpassingen voor de dyslectische leerling

Voorwaarde voor aanpassing van de wijze van examinering op grond van artikel 55 van het Eindexamenbesluit is een deskundigenverklaring. De gangbare aanpassingen voor dyslectische kandidaten betreffen verklanking (laten) voorlezen van teksten), een geschikte lettergrootte en extra tijd (maximaal een half uur). Niet toegestaan zijn onder andere spellingkaarten of een digitaal woordenboek en vergroting van het lettertype. Ook een andere beoordeling van examenonderdelen (met name spelling) is niet toegestaan.

Het gebruik van de computer als schrijfgerei is bij alle papieren, schriftelijke examens voor alle kandidaten, dus ook dyslectische kandidaten, toegestaan en bij dyslectische kandidaten wellicht voor de hand liggend.

Doeltreffende aanpassingen bij het centraal examen zijn ook doeltreffend bij (onderdelen van) het onderwijs en het schoolexamen, en moeten daar ook zijn toegepast. Omgekeerd geldt niet dat aanpassingen in onderwijs en schoolexamen leiden tot een automatisch recht bij het centraal examen. Er kunnen bijvoorbeeld redenen zijn waarom de school bij het schoolexamen tijdelijk een digitaal woordenboek toestaat terwijl dat in het centraal examen verboden is. De school dient alert

te zijn op ongewenste gewenning aan een hulpmiddel dat bij het centraal examen niet is toegestaan. Om die reden is het raadzaam vooraf een goed afbouwtraject af te spreken.

Als de school meent dat de mogelijke aanpassingen de belemmeringen van de kandidaat onvoldoende wegnemen (bijvoorbeeld doordat er sprake is van meerdere beperkingen), wendt de school zich tot het CvTE, via beperking@cvte.nl (CvTE, 2023).

De specifieke aanpassingen zijn te vinden in de brochure 'Kandidaten met een beperking' van het College van Examen. Deze brochure is op te vragen via de website www.steunpuntdyslexie.nl.

Bronnen

- Blomert, L. (2006). *Protocol dyslexie diagnostiek en behandeling*. Maastricht: Faculteit Psychologie,
- Masterplan Dyslexie
- Stichting Dyslexie Nederland (SDN)
- College voor Examens (CvTE 2023). *Kandidaten met een ondersteuningsbehoefte. (Brochure centrale examens VO 2023 (Versie 1.0, 7 september 2022))*

Bijlage 1.

Artikel 55. Afwijking wijze van examineren

- De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd, met dien verstande dat aan de overige bepalingen in dit besluit wordt voldaan. Hij doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de inspectie.
- Tenzij sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, geldt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde aangepaste wijze van examineren dat:
 - er een deskundigenverklaring is die door een ter zake deskundige psycholoog of gedragswetenschapper is opgesteld;
 - de aanpassing voor zover betrekking hebbend op het centraal examen of de rekentoets in ieder geval kan bestaan uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten;
 - een andere aanpassing slechts kan worden toegestaan voor zover daartoe in de deskundigenverklaring ten aanzien van betrokkene een voorstel wordt gedaan dan wel indien de aanpassing aantoonbaar aansluit bij de begeleidingsadviezen die vermeld staan in die deskundigenverklaring.
- Het bevoegd gezag kan in verband met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal afwijken van de voorschriften gegeven bij of krachtens dit besluit, ten aanzien van een kandidaat die met inbegrip van het schooljaar waarin hij eindexamen aflegt, ten hoogste zes jaren onderwijs in Nederland heeft gevolgd en voor wie het Nederlands niet de moedertaal is. De in de eerste volzin bedoelde afwijking kan betrekking hebben op:
 - het vak Nederlandse taal en literatuur;
 - het vak Nederlandse taal;
 - enig ander vak waarbij het gebruik van de Nederlandse taal van overwegende betekenis is.
- De in het derde lid bedoelde afwijking bestaat voor zover betrekking hebbend op het centraal examen slechts uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten en het verlenen van toestemming tot het gebruik van een verklarend woordenboek der Nederlandse taal.
- Van elke afwijking op grond van het derde lid wordt mededeling gedaan aan de inspectie.